

ABDURAHMON JOMIY VA ALISHER NAVOIY FAOLIYATI ASOSIDA YOSH AVLOD SHAXSIYATINING AXLOQIY FAZILATLARINI TARBIYALASH.

Abdumo'minova Odina Abdumalik qizi
Guliston davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: *Yosh avlodni axloqiy tarbiyalash umuminsoniy qadriyatlarga, jamiyatning tarixiy taraqqiyoti jarayonida odamlar tomonidan ishlab chiqilgan mustahkam axloqiy me'yorlarga, jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida vujudga kelgan yangi tamoyillarga asoslanadi. Bardoshli axloqiy fazilatlar - halollik, adolat, burch, odob, mas'uliyat, or-nomus, vijdon, qadr-qimmat, insonparvarlik, fidoyilik, mehnatsevarlik, kattalarga hurmatdan iborat. Jamiyatning zamonaviy taraqqiyotidan tug'ilgan axloqiy fazilatlar qatorida biz baynalmilallikni, davlatga, hokimiyatga, davlat ramzlariga, qonunlarga hurmatni alohida ta'kidlaymiz. Ayniqsa, axloqiy fazilatlarni shakllantirish va kelajak avlodni tarbiyalashda Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiy kabi buyuk mutafakkirlar ijodini alohida ta'kidlashimiz lozim.*

Kalit so'zlar. *Tadqiqot, axloqiy tarbiya, tahlil, tadqiqotchi, antologiya pedagogik meros, mutaxassis, tafakkur.*

Kirish. Ma'lumki, tojik adabiyotining klassik shoiri Abdurahmon Jomiy o'zbek adabiyotining asoschisi shoir Mir Alisher Navoiylar tojik va o'zbekning XX asr badiiy-pedagogik va ijtimoiy-siyosiy tafakkurining buyuk mutafakkirlaridandir. Ularning adabiy-pedagogik merosi Sharq va O'rta Osiyoning ko'plab xalqlari yoshlarini ta'lim va tarbiyalashda ulkan rol o'ynadi. Ularning she'riy va nasriy ijodi, ilmiy va badiiy asarlari, ko'p yillik do'stligi xalq hikmatining, insoniy mehr-oqibatning so'nmas nuri bo'lib bugungi avlodga o'rnatilgan. Bu ikki klassikning ijodiy merosiga oid ko'plab olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda ham ularning she'riy merosiga har qachongidan ham talab katta. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, kundalik amaliy mashg'ulotlarda o'quv faoliyati jarayonida mumtoz Nuriddin Abdurahmon Jomiy va Mir Alisher Navoiy asarlaridan materiallar, parchalardan foydalanish zarur. Biz ushbu maqolada tadqiqotchilarning ikki mumtoz shoir ijodiga oid asarlarini tahlil qilar ekanmiz, Nuriddin Abdurahmon Jomiy va Mir Alisher Navoiyning she'riy, adabiy-pedagogik merosi bugungi kunda zarur va ahamiyatli ekanligini ta'kidlab o'tamiz, chunki ularning faoliyati bugungi kunda o'ziga xos bo'lgan mutaxassislarni tarbiyalashga qaratilgan xalq xo'jaligi uchun malakali kadrlar bo'lishga tayyorlanmoqda.

Ma'lumki, XV asrning atoqli madaniyat va adabiyot arboblari bo'lgan bu ikki mumtoz shoir o'z hayotliklarida ko'plab zamondoshlari uchun obro'-e'tibor e'tirof etilgan va ularning azaliy do'stligi tojik va o'zbek xalqlari o'rtasidagi yaxshi qo'shnichilik timsoli bo'lgan. Shu munosabat bilan biz, o'qituvchilar, yoshlarni o'qitish va tarbiyalash

jarayonida tojik va o'zbek xalqlarining milliy xususiyatlarini hisobga olishimiz, butun o'quv va tarbiya jarayonining samaradorligi va sifatini oshirishga katta e'tibor qaratishimiz zarur. .

Nuriddin Abdurahmon ibn Ahmad Jomiy 1414-yilda Hirot shahrida tug'ilgan. Arab tilini, falsafani, huquqni, matematikani, ilohiyotni mukammal bilgan. U kitoblar orasida yashab, ilmiy ishlar bilan shug'ullanib, shogirdlari va do'stlari qurshovida yashadi. Jomiy yoshligida she'r yozishni boshlagan. U ko'p vaqtini "Yetti taxt" umumiy nomi bilan birlashtirilgan yetti she'r yaratishga bag'ishladi. Tadqiqotchilar ta'kidlaganidek, Nuriddin Abdurahmon ibn Ahmad Jomiy o'z ortidan boy meros qoldirgan. Musulmon avliyolarining tarjimai holi, falsafa, tarix va adabiyotshunoslikka oid asarlar yozgan.

Akademik B.G'ofurovning fikricha, "Jomiy asarlar soni bo'yicha butun tojik o'rta asr adabiyoti tarixida yetakchi o'rinni egallaydi. "Mirat al-xayol" ("Tafakkur ko'zgusi") antologiyasi muallifi Shirxon Ludining xabar berishicha, "Jomiy 99 ta kitob yozgan bo'lib, ularning barchasi Eron To'ra ilm ahli tomonidan ma'qullangan.

Jomiy ijodida, yuqorida aytib o'tilganidek, uning "Yetti taxt" she'rlari ayniqsa qimmatlidir. Dastlabki ikki she'r – "Solihlar tuhfası" va "Odillarning tasbehi" asarilari din va axloq masalalariga bag'ishlangan. "Solihlarga sovg'a" - ibratli suhbatlar to'plami.

Jomiy ijodida uning "Bahoriston" ("Bahor bog'i") nasriy asari muhim o'rin tutadi. "Bahoriston" yosh avlod uchun darslik sifatida yozilgan. Asarga mashhur kishilar, atoqli shoirlar haqidagi hikoyatlar, donishmandlar so'zlari, latifalar, hazil-mutoyibalar kiritilgan. Jomiyning "Bahoriston" asari 1487-yilda yaratilganligini alohida ta'kidlash lozim. Sa'diyning "Guliston" obrazida, XV asrning eng yaxshi tojik pedagogik yodgorliklaridan biri; u dunyoning ko'plab tillariga, shu jumladan rus tiliga tarjima qilingan. Jomiyning "Bahoriston"i ham Sa'diyning "Guliston"i kabi sakkiz bobdan iborat bo'lib, ularning har biri "Ravza", ya'ni bog' deb ataladi. Jomiy bu asarida tarbiyaviy maqsadlarni ko'zlaydi.

Jomiy o'zidan oldingi avlod vakillari kabi bilim olish yosh avlod hayotida o'ta muhim fakt, deb hisoblaydi. Jomiy nuqtayi nazaridan, bilim insonning hayot yo'lini yoritib, o'z maqsadiga erishish yo'lida duch keladigan barcha qiyinchilik va to'siqlarni yengib o'tishga yordam beradi. Ammo bu bilimning ma'nosini cheklamaydi. Uning fikricha, ilm va ustozlar bo'lmaganida, jaholat tufayli dunyo g'amgin bo'lar edi.

Agar dunyoda o'qituvchi bo'lmasa,

Jaholatdan dunyo qorayib ketardi.

Agar Jomiydan oldin uning o'tmishdoshlari faqat bir tomon – bilimning inson amaliyoti uchun ahamiyati haqida gapirgan bo'lsa, Jomiy bilimning hayot bilan bog'liqligi haqidagi bu tushunchani ikkinchi tomoni – eski bilimlarni mustahkamlash va yangi bilimlarni o'zlashtirish uchun amaliyotning ahamiyatini e'tirof etish orqali to'ldirgan. Bu tojik xalqi pedagogik tafakkurida allaqachon yangicha qarash edi. U yoshlarni nafaqat tarqoq, balki umumlashtirilgan ulgurji odamlarni ham o'zlashtirishga chaqirdi, bu kitobda o'z aksini topgan.

Buyuk o'zbek shoiri Mir Alisher Navoiy faoliyatini tahlil qilar ekanmiz, mumtoz shoir Navoiy ijodi bo'yicha ko'plab olimlarning tadqiqotlariga tayangan holda Mir Alisher Navoiy 1441-yilda Hirotida zodagonlar oilasida tug'ilganini qayd etamiz. Navoiy Hirot, Mashhad, Samarqandda tahsil olgan, til bilgan, falsafa, matematika, huquq fanlarini o'rgangan, tarix, adabiyot, xalq amaliy san'atini mukammal bilgan. Alisher Navoiy 15 yoshida ikki tilda – turkiy va fors tillarida ijod qilgan shoir sifatida tanildi.

Tadqiqotchilarning guvohlik berishicha, "Navoiyning ijodiy merosi buyuk – yuz ming misradan ortiq she'rdir. Oltita she'r, to'rtta she'riy to'plam (devon), nasriy asarlar, ilmiy risolalar yaratdi. Uning adabiyot, she'riyat va tarixga oid asarlari bugungi kungacha qiziqish uyg'otmoqda. O'zi tuzgan "Tozalanganlar to'plami" (1491) antologiyasi juda qimmatli asar bo'lib, unda shoir o'zining qisqaligi va salohiyati bilan XV asrda fors va eski o'zbek tillarida ijod qilgan 336 shoirga xos xususiyatlarni yorqin ifodalaydi. Uning darslik sifatida yozilgan "Fors shohlari tarixi" klassik fors she'riyatini o'rganishda katta ahamiyatga ega bo'lgan.

Akademik B.G'ofurovning ta'kidlashicha, "Navoiy dahosining shakllanishida o'zini shogirdi deb bilgan buyuk Jomiy bilan do'stligi katta rol o'ynagan. Alisher Navoiy va Abdurahmon Jomiy ikki xalq – o'zbek va tojik xalqlari do'stligining yorqin timsoli bo'lib, ularning kelib chiqishi qadim zamonlarga borib taqaladi.

Alisher Navoiy ijodini tahlil qilar ekan, "U aql-zakovat va ma'rifatni insonning asosiy fazilatlari deb bilgan. Navoiy "Solihlarning chalkashligi" kitobining oxirgi bobida ilm ahlini payg'ambarlik darajasiga ko'tarishga chaqiradi. Uning asarlarining ijobiy qahramonlari doimo buyuk aql va yuksak bilim, qiziqish va qobiliyatlarning serqirraligi bilan ajralib turadi. Jumladan, Farhod buyuk olim sifatida tanilgan, Majnun ilmni o'z hunariga aylantirgan, dunyoning barcha ilmlarini egallagan, Iskandar (Iskandar Zulqarnayn) o'zining buyukligi va aql-zakovatiga qaramay, olimlardan maslahat so'raydigan shaxs sifatida keltirilgan. Shoir hukmdorlarga "Olimlarga, yurt go'zalligiga shunday munosabatda bo'linglarki, ularning qalblari ranjimasin", deb maslahat beradi. U do'st tanlashda insonning ijtimoiy yoki moddiy ahvolini emas, balki uning ilmi va bilim darajasini hisobga olgan.

Bu ikki mumtoz ijodini o'rganar ekanmiz, Abdurahmon Jomiy hayoti davomida nafaqat ma'naviyat ustoz, olim- ilohiyotshunos, balki shoir va san'at homiysi, ijodkor yoshlar tarbiyachisi sifatida ham yuksak nufuzga ega bo'lganini alohida ta'kidlash lozim..

Abdurahmon Jomiy ijodini tahlil qilar ekanmiz, shunday xulosaga kelish kerakki, mutafakkir o'z asarlarida ota-onalar, o'qituvchilar va jamoatchilikni yosh avlodni mehnatsevarlik, insonparvarlik, vatanparvarlik, rahm-shafqat, mehr-oqibat, rostgo'ylik, dolatparvarlik kabi axloqiy fazilatlarda tarbiyalashga chaqirgan.

Buyuk Mir Alisher Navoiy ijodi bebahodir. U nafaqat shoir, balki dono siyosatchi, yirik olim va xayrixoh, buyuk mutafakkir, musiqachi, rassom ham edi. Navoiy lirikasi asosini inson haqidagi mulohazalar tashkil etadi. Lekin Navoiy odami mavhum mavjudot

emas, balki yomonlik yoki fazilat tashuvchisidir. Sharqiy o'rta asrlarning deyarli barcha shoirlari illatlarni qoralaganlar. Insoniy kamchiliklarga toqat qilmaslik ilohiyot xizmatkorlarining chuqur insonparvarligidan, odamlarga yordam berishga intilishidan kelib chiqqan.

Xulosa.

Poetik, adabiy ijod va ijtimoiy ikki buyuk mumtoz Nuriddin Abdurahmon Jomiy va Mir Alisher Navoiy faoliyati ular o'z asarlarida shaxs tarbiyasida axloqiy fazilatlarni shakllantirishni birinchi o'rinda tutganliklarini yana bir karra ko'rsatadi. Ular tarbiya va tarbiyaning asosiy vazifasini shaxsni axloqiy jihatdan tayyorlashda ko'rganlar. Ularning fikricha, insonni insonparvarlik, vatanparvarlik, fidoyilik, halollik, odoblilik ruhida tarbiyalash zarur. Biz uchun alohida jihat shundaki, buyuk mumtoz mutafakkirlarning ilmiy, madaniy va adabiy asarlarini o'rganish bu ikki shaxs munosabati, ikki qardosh tojik va o'zbek xalqlari o'rtasidagi chinakam do'stlik va samimiylilikning yorqin namunasi ekanligini yana bir karra namoyon etadi. Olimlar o'rtasidagi do'stona munosabatlar ularni har tomonlama boyitib, yosh avlodning dunyoqarashi, bilimni shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 48 bet.
2. H.Berdiqulov- "Alisher Navoiy va Jomiy o'rtasidagi buyuk do'stlik namunasi" (2019)
3. Fitrat. Navoyining forsiy shoirlik'i va fors tilidagi asarlari to'g'risida. Tanlangan asarlar. 2-jild. -T.: 2000;
4. "O'zbek xalq maqollari" T.Mirzayev,A. Musaqulov. Toshkent (2005)
5. Erkayev- "Ma'naviyat-millatnishopi" Toshkent: Ma'naviyat, 1997.
6. Ibragimov B. "Yoshlar tarbiyasining dolzarb masalalari"- T., 2009
7. Hasanboev J. va boshqalar. Pedagogika. – T.: Fan, 2006.
8. Hasanboeva O., Djamilova N. "Pedagogik fanlarni o'qitish metodikasi". - T.: 2008.